

Ewa Bochno, Iwona Kopaczyńska

Uniwersytet Zielonogórski

Zespół Samokształceniowy i Samopomocy Koleżeńskiej pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN – pięciolecie działalności z perspektywy kategorii refleksyjności

Wprowadzenie

Współcześnie toczące się debaty polityczne dotyczące kultury akademickiej są przeważnie zogniskowane wokół rezultatów i standardów kształcenia. Najczęściej nie dotyczą tego, co jest istotą rozumienia *universitas* jako wspólnoty uczących się. Tradycyjne wartości uniwersyteckie są wypierane przez reguły korporacyjne, rynkowe, często wykluczające myślenie o relacjach uczenia się – nauczania w szeroko rozumianym kontekście kulturowym. Przeciwwstawiając się tym tendencjom, w oderwaniu – jak pisze F. Furedi – od partykularnych przynależności i interesów¹, jako odpowiedź na potrzeby środowiska doktorskiego zgłaszane w czasie Letnich Szkół Młodych Pedagogów (LSMP)², a wyakcentowane podczas dyskusji panelowej, która miała miejsce w Warszawie z okazji obchodów jubileuszu XX-lecia LSMP³, w 2008 roku powstał pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN, pod naukową opieką prof. zw. dr hab. Marii Dudzikowej, Zespół Samokształceniowy i Samopomocy Koleżeńskiej Doktorów⁴. To właśnie w czasie Let-

¹ F. Furedi, *Gdzie się podzieli wszyscy intelektualiści?*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2008.

² *O budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego w środowisku naukowym. 25-lecie Letniej Szkoły Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN*, E. Bochno, A. Kozieniecka-Bondar (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011.

³ Por. R. Wawrzyniak-Beszterda, *Co to znaczy być pedagogiem akademickim dzisiaj? Dyskusja panelowa młodych pedagogów*, „Rocznik Pedagogiczny” 2007, t. 30.

⁴ Na wstępie warto wyjaśnić, że nazwa Zespołu ewoluowała wraz z potrzebami, kolejnymi zadaniami, aktywnością podejmowaną przez jego członków. W związku z tym w tekście (w zależności od odniesień chronologicznych dotyczących Zespołu) pojawią się nazwy: Sekcja Doktorów Forum Młodych Pedagogów, Zespół Doktorów, Zespół Samokształceniowy Doktorów, Zespół Samokształceniowy i Samopomocy Koleżeńskiej Doktorów.

nich Szkół, szczególnie w bezpośrednich wspólnych działaniach, wyłoniła się potrzeba zintensyfikowania kontaktów doktorów i stworzenia struktury formalnej Zespołu Doktorów⁵.

W tekście podejmiemy próbę pokazania jego wartości i specyfiki. Kategorią interpretacji naszych działań uczyniliśmy kategorię **refleksyjności**, którą za Jeremie Brunerem rozumiemy jako „podstawę myślenia i uczenia się, pojmowanie sensu, przechodzenie na poziom «meta», powracanie do tego, czego nauczyliśmy się poprzez samą ekspozycję, a nawet myślenie o własnym myśleniu”⁶.

Podkreślić warto, że tekst jest opisem specyfiki działań i organizacji Zespołu nie tyle z perspektywy zdystansowanego badacza, który obiektywnie oszacuje i ustali prawidłowości, ile narracją z perspektywy zaangażowanego obserwatora, zanurzonego w biegu zdarzeń – twórcy i uczestnika działań.

Trochę historii, czyli jak to się zaczęło... w perspektywie refleksyjności

Zespół Samokształceniowy i Samopomocy Koleżeńskiej Doktorów funkcjonujący pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk, pod naukową opieką wiceprzewodniczącej KNP PAN prof. zw. dr hab. Marii Dudzikowej zaczął szósty rok działalności. Jego podstawowe cele i zadania dotyczą:

- 1) tworzenia warunków do samokształcenia; Zespół stanowi platformę naukową opartą na zaangażowaniu i zaufaniu, wspierającą i symulującą rozwój doktorów pedagogiki poprzez wymianę doświadczeń, uczenie się wspólne i wspólnie z innymi w szeroko rozumianym dyskursie intelektualnym;
- 2) otwierania się na środowisko akademickie i integracji wspólnoty doktorów pedagogiki; działania Zespołu polegają na utrzymywaniu kontaktu i wymianie wiedzy między członkami, ale również na samokształceniu i współpracy w grupach tematycznych oraz samokształceniu i współpracy we własnych ośrodkach naukowych;
- 3) wspierania i propagowania działalności naukowej, badawczej, dydaktycznej poprzez organizowanie spotkań dyskusyjnych, seminariów, warsztatów, konferencji zarówno wewnętrznych jak i otwartych zgodnych z przyjętym planem pracy Zespołu;
- 4) zaangażowania w dyskurs dotyczący sytuacji naukowo-zawodowej nauczycieli akademickich i kształcenia studentów.

⁵ E. Bochno, *Zespół Samokształceniowy Doktorów przy KNP PAN*, „Rocznik Pedagogiczny”, 2010, nr 33, s. 97.

⁶ J. Bruner, *Kultura edukacji*, Wydawnictwo Universitas, Kraków 2006, s. 128.

Powstanie Zespołu Doktorów zostało poprzedzone przeprowadzeniem sondażu diagnostycznego⁷ (internetowego i telefonicznego) wykorzystującego technikę kuli śnieżnej, dotyczącego sytuacji naukowo-zawodowej doktorów pedagogiki. Jego wyniki potwierdziły potrzebę powołania Zespołu i upoważniły do zwrócenia się z prośbą do członków KNP PAN o patronat nad naszymi działaniami. Nastąpiło to dnia 28 lutego 2008 roku po wystąpieniu Ewy Bochno prezentującej wyniki badania, na posiedzeniu Komitetu, w części PERSPEKTYWY PEDAGOGIKI AKADEMICKIEJ, prowadzonej przez prof. zw. dr hab. Marię Czerepaniak-Walczak. Uzyskanie akceptacji członków KNP i powierzenie naukowej opieki nad pracami Zespołu prof. Marii Dudzikowej zaowocowało intensyfikacją działań.

Pierwsze spotkanie Zespołu Doktorów (wtedy Sekcji Doktorów Forum Młodych Pedagogów) odbyło się z inicjatywy prof. Marii Dudzikowej 18 września 2008 roku w Tleniu w czasie Letniej Szkoły Młodych Pedagogów⁸. W spotkaniu, oprócz Pani Profesor, uczestniczyło 8 osób⁹. Ustaliliśmy wstępne zadania związane z określeniem celów i działań na rzecz powołania oficjalnej struktury Zespołu oraz zakresu jego działalności.

Pierwsze oficjalne seminarium Zespołu odbyło się 23 marca 2009 roku na Wydziale Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu. Uczestniczyło w nim 17 osób. Na tym seminarium ustaliliśmy cele i zadania Zespołu, przyjęliśmy oficjalną nazwę: Zespół Samokształceniowy Doktorów oraz wybraliśmy Prezydium Zespołu¹⁰. Wypracowaliśmy też zasady uczestniczenia i strukturę seminariów.

Do tej pory odbyły się 22 Ogólnopolskie Seminarium Naukowe Zespołu, w których uczestniczy coraz więcej osób (w tej chwili zapisane są 62 osoby z 27 uczelni wyższych). Dzięki ogromnej życzliwości Władz Wydziału Studiów Edukacyjnych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza – szczególnie dzięki Panu

⁷ Wyniki sondażu przedstawione zostały w w artykule E. Bochno, *Adiunkt – intelektualista czy wyrobnik?*, „Roczniku Pedagogicznym” 2009, t. 32, s. 157-165.

⁸ XXII LSMP *Praca i edukacja – ujęcie interdyscyplinarne*, zorganizowana przez Komitet Nauk Pedagogicznych PAN oraz Wydział Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

⁹ Pierwszymi członkami Zespołu byli: P. Grzybowski, M. Gańko-Karwowska, K. Knasiecka-Falberska, A. Famuła-Jurczak, M. Radziszewska, A. Suchowiecka, E. Bochno, I. Bochno: Kronika Zespołu Samokształceniowego i Samopomocy Koleżeńskiej Doktorów.

¹⁰ W skład Prezydium weszły: dr Ewa Bochno z Uniwersytetu Zielonogórskiego – przewodnicząca, dr Lidia Marek z Uniwersytetu Szczecińskiego – zastępca przewodniczącej, dr Barbara Olszewska z Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Łodzi – sekretarz oraz dr Justyna Dobrołowicz z Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego w Kielcach, dr Sylwia Jaskulska z Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu i dr Małgorzata Szpunar z Uniwersytetu Gdańskiego jako członkinie Prezydium.

Dziewięć lat temu, w 2004 roku, staliśmy się częścią zespołu prof. zw. dr. hab. Zbyszko Melosikowi, stałą siedzibą naszych spotkań stał się Poznań, choć odbywają się też spotkania wyjazdowe.

W listopadzie 2013 roku podjęliśmy wspólną uchwałę o zmianie nazwy Zespołu, która obecnie brzmi: Zespół Samokształceniowy i Samopomocy Koleżeńkiej Doktorów pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

Zarówno sam pomysł stworzenia Zespołu, jak i realizacja jego działań przywołują na myśl kategorię refleksyjności nowoczesności¹¹, której używamy w formie i rozumieniu zaproponowanym przez A. Giddensa jako samozwrotność¹². Autor wskazuje, że stałe „utrzymywanie kontaktu” z podstawami, na których opiera się własne działanie jest dla wszystkich istot ludzkich częścią samych działań. Nazywa to refleksyjną kontrolą działania podkreślając, że jest to dystynktywna cecha wszystkich ludzkich działań. Jednak refleksyjność nowoczesności nie jest już tylko refleksyjną kontrolą własnego działania. Oznacza, że większa część społecznej aktywności i materialnego stosunku do świata jest poddawana rewizji ze względu na nowo zdobytą wiedzę. Nie jest ona przy tym czymś ubocznym, przypadkowym, ale stanowi strukturalny element nowoczesnych instytucji¹³. Praktyki społeczne podlegają bezustannym przeglądom i reformom w świetle napływających informacji o tych praktykach, co zmienia ich charakter w sposób konstytutywny. Tak rozumianą refleksyjność Anthony Giddens określa też jako instytucjonalną i wskazuje jej globalny zasięg.

Nowoczesność charakteryzuje się „wytwarzaniem” swego typu człowieka, co jest skutkiem działania właśnie procesu refleksyjności. W rysie osobowościowym refleksyjnego człowieka wskazuje się: ciekawość, podatność i gotowość na zmiany, posiadanie własnych opinii i tolerancję dla odmienności, zorientowanie na przyszłość, poczucie podmiotowej mocy, planowanie przyszłych działań, zaufanie do porządku społecznego (wiara w przewidywalność dzięki istnieniu stałych zasad i reguł), poczucie sprawiedliwości regulowanej zasadami szczególnie merytokratyczną, dążenie do samodoskonalenia się, poszanowanie godności innych. Ostatnie trzy mają wartość nor-

¹¹ Refleksyjność nowoczesności to pojęcie, którego używa A. Giddens. Przywołując kategorię refleksyjności sięgamy do opracowania autorstwa Iwony Kopaczyńskiej, patrz: *Osobliwości procesu refleksyjności nowoczesności w rozważaniach nad wczesną edukacją, (kon)sekwencje obserwowanych zmian*, [w:] *Pedagogika wczesnej edukacji: dyskursy, problemy, otwarcia*, D. Klus-Stańska, D. Bronk, A. Malenda (red.), Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2011, s. 128-148.

¹² A. Giddens, *Nowoczesność i tożsamość*, przekł. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002, s. 111.

¹³ Ibidem, s. 29.

matywną, życzeniową¹⁴. Refleksyjność powoduje, że każda z tych cech tworzy związki z innymi, co prowadzi do ich wzajemnego wzmocnienia.

Działania Zespołu Doktorów motywowane refleksyjnością nowoczesności otwierają nowe pola badawcze i inicjują nowe problemy. Wspólne poddawanie rewizji społecznej aktywności ze względu na nowo zdobytą wiedzę, skutkuje coraz większą liczbą dostrzeganych konsekwencji dla praktyki pedagogicznej. Ten fakt z kolei ponownie otwiera pole poszukiwań teoretycznych i badawczych. Zjawisko to wynika z pewnych osobliwości procesu refleksyjności wśród których są: kolista natura wiedzy, procesy nieustającej rekonstrukcji, wartości dodane dzięki synergii grupowego działania oraz legitymizująca racjonalność, jednak przy wyeksponowaniu sfery wartości i nasyceniu aksjologicznym¹⁵. Na potrzeby prezentowanego opracowania odniesiemy się do wskazanych, czterech osobliwości refleksyjności, które uczyniliśmy perspektywą omówienia działalności Zespołu Samokształceniowego i Samopomocy Koleżeńskiej Doktorów działającego pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

Kolista natura wiedzy

Refleksyjność wywodzi się z rozumu, ale w konsekwencji go „podkopuje”. W związku z tym wymaga wysokiej świadomości człowieka, ciągłego interpretowania i reinterpretowania rzeczywistości społecznej i naukowej oraz odpowiedzialności za jakość podejmowanych prób nadawania znaczeń badanym obszarom życia społecznego, szeroko rozumianej kulturze, w tym kulturze wiedzy. Świat skonstruowany na refleksyjnie stosowanej wiedzy, nigdy nie daje pewności, co do tego, czy któryś z jej elementów nie zostanie skorygowany. Wiedzieć to nie znaczy mieć pewność w rozumieniu tradycyjnym. W nowoczesności można być tak długo pewnym, dopóki nowa wiedza „nie zmusi” człowieka do zmiany sposobu myślenia i wytwarzania nowej wiedzy. Ta z kolei także nie będzie trwała inicjując kolejny proces wytwarzania.

Idąc tym tropem można wskazać, że powołanie Zespołu Doktorów w swoim zamiarze miało właśnie służyć refleksyjnemu i odpowiedzialnemu przyglądaniu się wiedzy pedagogicznej, jej reinterpretacji w świetle dorobku

¹⁴ P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007, s. 565-567.

¹⁵ Wskazane osobliwości procesu refleksyjności wykorzystane w tekście, powstały w wyniku analizy kategorii refleksyjności prowadzonej przez Iwonę Kopaczyńską w ramach badań własnych. Zostały także wykorzystane przez autorkę w tekście *Osobliwości procesu refleksyjności nowoczesności...*

innych nauk – zarówno w perspektywie społecznej, jak i indywidualnej, każdego członka Zespołu.

Uczestnictwo w Zespole Doktorów przybiera formę intensywnej pracy nad własnym i innych rozwojem naukowym. Każdy członek ma prawo do prezentacji swoich zamierzeń habilitacyjnych na forum Zespołu i dyskusji wszystkich innych nad przedstawioną prezentacją. Przed seminarium rozsyłamy sobie abstrakty prezentacji. Każdy przygotowuje się do dyskusji i na konkretnym abstrakcie nanosi własne sugestie, propozycje czy pytania. Następnie prezentujemy własne pomysły i rozwiązania habilitacyjne, jednocześnie „ścierając” je z doświadczeniami naukowymi i wiedzą innych.

Służy temu struktura organizacyjna naszych seminariów, która w zależności od potrzeb ulegała zmianom, ale w ogólnym zarysie jest stała. Wypracowaliśmy ją w czasie wspólnych spotkań, których treść zmieniała się wraz z kolejnymi prezentacjami, literaturą i naszym rozwojem.

Struktura naszego seminarium (około 4-5 w roku akademickim) składa się z trzech zasadniczych części:

- 1) pierwsza to:
 - przedstawienie przez członków Zespołu własnej problematyki habilitacyjnej: poszukiwanie tematu badawczego, koncepcja tematu, koncepcja badań, prezentacja wyników oraz dyskusja nad warsztatem badawczym: teoretycznym, empirycznym, pisarskim,
 - przedstawienie nowości literaturowych wraz z rekomendacjami,
 - przedstawienie osiągnięć naukowych członków Zespołu (publikacje, konferencje, projekty, wystawy itp.),
 - omówienie spraw bieżących Zespołu;
- 2) druga to: połączony z dyskusją wykład zaproszonego Profesora lub członka Zespołu dotyczący wcześniej zaproponowanej tematyki;
- 3) trzecia to: konsultacje indywidualne i/lub w grupach tematycznych.

Tematyka i organizacja każdego seminarium jest budowana na spotkaniach poprzednich jako ich konsekwencja oraz jest związana z dynamiką procesów wymiany myśli, doświadczeń uczestników.

Efektom jest ciągłe, niejako koliste budowanie naszej wiedzy.

Procesy nieustającej rekonstrukcji

Świat społeczny dzięki rozwojowi wiedzy jest wciąż na nowo konstruowany i rekonstruowany, a konsekwencją jest ciągle nowy punkt wyjścia kolejnego działania i myślenia. Wskutek tego procesu dotychczasowa wiedza traci swą aktualność i staje się dziś nieadekwatna do obecnej sytuacji, a tradycja pedagogiczna jest na nowo odczytywana, o czym szeroko piszą P. Bourdieu,

J-C. Passeron¹⁶. Tradycja w kategoriach refleksyjności nie jest więc statyczna, nosi ślady czasów. Nie tyle opiera się zmianie, ile należy do kontekstu, w którym niewiele jest odrębnych od niej znaczników czasowych i przestrzennych, pozwalających nadać zmianie formę znaczącą. W efekcie mamy do czynienia z ewoluowaniem jako rodzajem reinterpretacji w świetle aktualnej sytuacji. Wynika to właśnie z wskazanego wcześniej kolistego charakteru wiedzy społecznej.

W działaniach Zespołu, we wspólnych konsultacjach ciągle, niejako „na nowo” rekonstruujemy pola badawcze, dyskutując teoretyczne konteksty pomysłów habilitacyjnych. Związane jest to (oprócz naszych wzajemnych konsultacji) również z konsultacjami z innymi Profesorami, którzy uczestniczyli w naszych spotkaniach lub zapraszali nas na własne uczelnie. Oprócz Profesor Marii Dudzikowej, która wspiera członków Zespołu swoim doświadczeniem na każdym seminarium, mieliśmy możliwość konsultowania naszych zamierzeń z profesorami i doktorami habilitowanymi (nazwiska wymieniamy alfabetycznie): Krystyną Ablewicz, Ryszardą Cierzniewską, Agnieszką Cybal-Michalską, Marią Czerepaniak-Walczak, Barbarą Fatygą, Zenonem Gajdźcą, Bogusławem Milerskim, Aleksanderem Nalaskowskim, Agnieszką Nowak-Łojewską, Eugenią Potulicką, Beatą Przyborowską, Krzysztofem Rubachą, Bogusławem Śliwerskim, Urszulą Szuścik, Moniką Wiśniewską-Kin. Kontakty z profesorami są dla nas niezwykle cenne, tym bardziej, że są to działania, które profesorowie podejmują zupełnie bezinteresownie.

W czasie 23 seminariów zaprezentowaliśmy i przedyskutowaliśmy około 75 koncepcji tematów/badań habilitacyjnych; 10 pomysłów na książki podoktorskie/habilitacyjne; 170 „pomysłów na pomysły”, setki „przedpomysłów”, wystąpień konferencyjnych, tekstów. Wysłaliśmy do siebie niezliczone ilości maili, listów, informacji o konferencjach, czy książkach wartych polecenia. Wykonaliśmy „setki” telefonów. Przejechaliśmy tysiące kilometrów (często za własne środki), by dostać się na spotkanie. Od pierwszego dnia istnienia Zespołu prowadzimy również własną dokumentację – kronikę – zeszyt, w którym notujemy to, co działo się podczas seminariów i między nimi. Oprócz tych notatek (wykonanych przez różne osoby – kolejnych „skrybów”), są tam również zdjęcia, listy rozsyłane do członków Zespołu, spisy literatury polecaniej na spotkaniach, streszczenia naszych wystąpień, a także nieformalne zapiski składające się na codzienność pracy Zespołu. Dzięki temu powstaje zapis historii dokumentujący nie tylko prace Zespołu, ale także

¹⁶ P. Bourdieu, J-C. Passeron, *Reprodukcja: elementy teorii systemu nauczania*, przekł. E. Neyman, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990.

odzwierciedlający indywidualne cechy kolejnych kronikarzy, wyrażone językiem, doświadczanymi emocjami, nadawanymi znaczeniami zdarzeniom mającym miejsce w trakcie spotkań.

Zaprezentowaliśmy również wraz z rekomendacjami (głównie dzięki Profesor M. Dudzikowej) wiele, wartych polecenia nowości wydawniczych (z różnych dziedzin nauki) – książek, czasopism. Po każdym spotkaniu książki te opracowuje, spisując w bibliografię Iwona Kopaczyńska i są one rozsyłane do uczestników seminarium. Stanowią naszą, zespołową bazę interdyscyplinarnej literatury.

Regularnie organizowane ogólnopolskie seminaria naukowe Zespołu są doskonałą okazją do podejmowania trudu indywidualnego rozwoju, inicjują procesy rekonstruowania własnej wiedzy, dzięki zapoznawaniu się z literaturą, prowadzonym badaniom, toczonym dyskusjom, prezentacjom itd. Jednocześnie natura naszej wiedzy ulega zmianie, a jej rozwój jest kierowany na nowe tory.

Wartości dodane dzięki synergii grupowego działania

Efektom zmian refleksyjnych są również następstwa, które nie zawsze są pierwotnie zakładane, a mogą nieoczekiwanie wywołać istotne zmiany. Mimo że wiedza społeczna nie daje nam pewnego rozeznania w świecie, to jednak zmienia sam świat, stawiając nas wobec nowych zjawisk społecznych, które nie tyle powstają w rezultacie działań czynników zewnętrznych wobec nas, lecz są motywowane przez wiedzę. Zjawisko to dotyczy dodatkowych skutków rozwoju wiedzy społecznej, co sprawia, że nasze życie bardziej podlega różnym odmianom zbiorowej czy grupowej, środowiskowej interpretacji niż bezpośrednim doświadczeniom wydarzeniom oraz procesom naturalnym¹⁷. Ryszard Kapuściński pisał, że

samo słuchanie i patrzenie dziś nie wystarczy. Nieustannie musimy sprawdzać, co myślą i wiedzą inni, konsultować się i radzić, sięgać po nowe lektury. Dzisiaj świata nie da się ogarnąć umysłem jednostki. Rzeczywistość globalna jest sumą wielu informacji, oglądów i punktów widzenia. Rzeczywistość globalną można poznać wyłącznie przez kolektywny umysł¹⁸.

¹⁷ U. Beck, *Spółczesność ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, przekł. S. Cieśla, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2002; A. Giddens, *Konsekwencje nowoczesności*, przekł. E. Klekot, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008; M. Foucault, *Historia szaleństwa w dobie klasycyzmu*, przekł. H. Kęszycka, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1987.

¹⁸ R. Kapuściński, *Autoportret reportera*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2003.

Działania Zespołu Samokształceniowego Doktorów opierają się na sieci społecznej wykorzystującej i pomnażającej kapitał społeczny. W ciągu naszej działalności zmieniał się skład osobowy Zespołu. Różne osoby w różnym czasie przystępowały lub rezygnowały z naszych działań. Utworzył się ściśle współpracujący ze sobą zespół ludzi, którzy przyjeżdżają na każde lub niemalże każde spotkanie. Są to przedstawiciele Uniwersytetów w: Białymstoku, Bydgoszczy, Cieszynie, Gdańsku, Katowicach, Kielcach, Krakowie, Lublinie, Łodzi, Poznaniu, Olsztynie, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, Zielonej Górze oraz Szkół Wyższych w: Bydgoszczy, Elblągu, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Siedlcach, Słupsku, Szczecinie, Toruniu, Warszawie, Włocławku, Tarnobrzegu. W naszych seminariach każdorazowo uczestniczy około 40-50 członków.

W czasie naszej pięcioletniej aktywności zmienił się również skład Prezydium Zespołu. Po wyborach na seminarium 21 lutego 2012 wygląda on następująco: dr Ewa Bochno z Uniwersytetu Zielonogórskiego – przewodnicząca, dr Alicja Korzeniecka-Bondar z Uniwersytetu w Białymstoku – wiceprzewodnicząca, dr Iwona Kopaczyńska z Uniwersytetu Zielonogórskiego – sekretarz i opracowanie literatury, dr Karina Knasiecka-Falbierska z Wyższej Szkoły Techniczno-Humanistycznej „Kadry dla Europy” w Poznaniu – sekretarz i sprawy organizacyjne.

Wzmocniliśmy również współpracę z Zadaniowym Zespołem Pedagogiki Szkolnej przy KNP PAN prowadzonym przez Profesor Marię Dudzikową. Wynikiem tych działań są wspólne prace nad autorskimi tekstami, opublikowanymi w 2011 roku, w monograficznym numerze „Studiów Pedagogicznych LXIV” EDUKACJA SZKOLNA W ZMIANACH? ZMIANY W EDUKACJI SZKOLNEJ? PROBLEMATYZOWANIE PROBLEMÓW, pod red. M. Dudzikowej i S. Jaskulskiej oraz w 2012, w 1 tomie, z serii PALĄCE PROBLEMY pod red. M. Dudzikowej i H. Kwiatkowskiej – tom SPRAWY I/LUB OFIARY DZIAŁAŃ POZORNICH W EDUKACJI SZKOLNEJ pod red. M. Dudzikowej i K. Knasieckiej-Falbierskiej. Wspólnie pracujemy również nad kolejnymi tomami tejże serii.

Nasza działalność naukowa w sposób naturalny przekształca się również w osobiste relacje między nami, które decydują o tworzeniu i transferze kultury oraz o tym, co składa się na to „co ludzie robią, myślą i posiadają «jako członkowie wspólnoty»”¹⁹.

¹⁹ P. Sztompka, *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007.

Legitymizująca racjonalność bez ignorowania sfery wartości

Oparcie się tylko na scjentyzynie ignoruje sferę wartości, sensu, zostawiając miejsce wyłącznie dla sfery faktów²⁰. Nasycenie aksjologiczne przestrzeni społecznego funkcjonowania ulega zracjonalizowaniu, co jako konsekwencja refleksyjności może prowadzić do degradacji człowieczeństwa²¹. Refleksyjność działa jak czynnik ciągłej reorganizacji społecznej, zasila dynamikę społeczną zmiennością legitymizowaną przez racjonalność. Dzięki temu kwestionuje rozum tam, gdzie jest on pojmowany tylko jako narzędzie zdobywania wiedzy niezawodnej. Wiedza bowiem, wbrew oczekiwaniom dawnych stanowisk filozoficznych nie ma mocy sprawiania w sposób samostanny, że człowiek stanie się dobry, mądry etycznie²². Pole działania refleksyjności stanowi raczej wymiar społecznej rezygnacji z obiektywnie prawdziwego poznania, a tym samym możliwości sterowania życiem społecznym²³.

Działania Zespołu rzeczywiście zasilają dynamikę społeczną²⁴. Rozum i racja są bardzo istotne, pytania i wątpliwości stają się narzędziami postępu i doskonalenia nie tylko w wymiarze indywidualnym, ale również szerszym, przez powiązania członków Zespołu z różnymi kręgami społecznymi. Najistotniejszy jest jednak fakt, że jako Zespół mamy jednoznaczny, spójny system etyczny wspierany postawą etyczno-intelektualną Pani Profesor Marii Dudzikowej. Nieustanna zmiana ma charakter emancypacyjny, a zasila nie wspomnianej dynamiki społecznej zachodzi zwrotnie dzięki wymianie doświadczeń. Wypracowane wartości i zasady z nich wyprowadzane pomnażają zasoby kapitału społecznego własnych członków, tworzą specyficzny kodeks etyczny, dzięki świadomości którego członkowie Zespołu mogą mieć zaufanie do siebie nawzajem. Stwarza to rzeczywistą platformę wielokierunkowych przepływów myśli i wątpliwości, tworzenia kręgu badaczy, w którym bez obaw, można prezentować pomysły i projekty²⁵. Zaufanie buduje wiara

²⁰ P. Bourdieu, *Zmysł praktyczny*, przekł. M. Falski, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008, s. 37.

²¹ Por.: I. Wallerstein, *Koniec świata jaki znamy*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2004.

²² Z. Krasnodębski, *Upadek idei postępu*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1991, s. 8.

²³ M. Surikova, *Refleksyjność jako dynamiczny element organizacji społecznej*, [w:] R. Wiśniewski, *Refleksyjność jako kategoria analizy socjologicznej. Koncepcje, badania, porównania*, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2009, s. 18.

²⁴ Zasilanie może być także metaforą wzajemnej pomocy – podobnie jak zasila się rośliny, by rosły, rozkwiwały, wzmocniły się; zasila się rośliny słabsze, a zasilacz musi być odpowiedni, zgodny z potrzebami. Praca Zespołu polega na dostrzeganiu tych w potrzebie i tych, którzy zasilają, pomagają w zależności od zaawansowania pracy naukowej.

²⁵ M. Surikova, *Refleksyjność...*, s. 18.

w moralną uczciwość innych, na dobrych intencjach oraz poprawności abstrakcyjnych założeń (wiedzy technicznej, profesjonalnej)²⁶.

Seminaria Zespołu mogą stanowić podstawę rozwoju naukowego i refleksyjnego spojrzenia na rzeczywistość. Ich atutem jest możliwość spotkania i wymiany intelektualnej – dzielenia się poglądami, podejmowania dyskusji i naukowych negocjacji – doświadczania własnej sprawczości. Prezentacja własnych naukowych dociekań jest o tyle istotna, że pozwala dostrzec inne niż własna perspektywa, sprzyja uwalnianiu się od stereotypów, balastu przyzwyczajęń i wyjściu poza rutynowe działania. Daje też niepowtarzalną okazję do współpracy opartej na zaufaniu, że w tej grupie ludzi można przedstawiać swoje pomysły, zamierzenia habilitacyjne, mieć wątpliwości, pytania oraz przekonanie, że sukces każdego z uczestników może również zależeć od działań innych. Członkowie Zespołu Samokształceniowego i Samopomocy Koleżeńkiej Doktorów stwarzają swoim uczestnikom warunki poznawania siebie i innych w naukowym kontakcie, ale jednocześnie w odniesieniu do wartości autotelicznych.

Zespół korzystając z wypróbowanych już tradycji Letnich Szkół Młodych Pedagogów, stanowi „zorganizowany głos Doktorów”. Być może stanie się również grupą współtworzącą, zgodnie z kierunkiem wyznaczanym przez Marię Dudzikową „szkołę podoktorską” – koncepcję bycia „postdokiem intelektualistą”. Jak bowiem pisze F. Furedi „bycie intelektualistą pociąga za sobą społeczne zaangażowanie [...], które oznacza nie tylko twórczą aktywność umysłową, ale także wzięcie na siebie odpowiedzialności i zajęcie stanowiska [...] etycznego [...], pozwalającego podążać za ideałami i prawdą”²⁷.

BIBLIOGRAFIA

- Beck U., *Spółczesność ryzyka. W drodze do innej nowoczesności*, przekł. S. Cieśla, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2002.
- Bochno E., *Adiunkt – intelektualista czy wyrobnik?*, „Rocznik Pedagogiczny” 2009, t. 32.
- Bochno E., *Zespół Samokształceniowy Doktorów przy KNP PAN*, „Rocznik Pedagogiczny” 2010, t. 33.
- Bourdieu P., Passeron J-C., *Reprodukcja: elementy teorii systemu nauczania*, przekł. E. Neyman, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1990.
- Bourdieu P., *Zmysł praktyczny*, przekł. M. Falski, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Bruner J., *Kultura edukacji*, przekł. T. Brzostowska-Tereszkiewicz, Wydawnictwo Universitas, Kraków 2006.
- Foucault M., *Historia szaleństwa w dobie klasycyzmu*, przekł. H. Kęszycka, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1987.

²⁶ Nawiązujemy tu do pojęcia systemów eksperckich, autorstwa A. Giddensa: A. Giddens, *Konsekwencje nowoczesności*, s. 26-27.

²⁷ F. Furedi, *Gdzie się podzieli...*, s. 41-42.

- Furedi F., *Gdzie się podzieli wszyscy intelektualiści?*, przekł. K. Makaruk, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 2008.
- Giddens A., *Konsekwencje nowoczesności*, przekł. E. Klekot, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008.
- Giddens A., *Nowoczesność i tożsamość*, przekł. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Kapuściński R., *Autoportret reportera*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2003.
- Kopaczyńska I., *Osobliwości procesu refleksyjności nowoczesności w rozważaniach nad wczesną edukacją, (kon)sekwencje obserwowanych zmian*, [w:] *Pedagogika wczesnej edukacji: dyskursy, problemy, otwarcia*, D. Klus-Stańska, D. Bronk, A. Malenda (red.), Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2011.
- Krasnodębski Z., *Upadek idei postępu*, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1991.
- O budowaniu kapitału ludzkiego i społecznego w środowisku naukowym. 25-lecie Letniej Szkoły Młodych Pedagogów przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN, E. Bochno, A. Korzeniacka-Bondar (red.), Wydawnictwo UMCS, Lublin 2011.
- Surikova M., *Refleksyjność jako dynamiczny element organizacji społecznej*, [w:] R. Wiśniewski, *Refleksyjność jako kategoria analizy socjologicznej. Koncepcje, badania, porównania*, Wydawnictwo ASPRA-JR, Warszawa 2009.
- Sztompka P., *Socjologia. Analiza społeczeństwa*, Wydawnictwo Znak, Kraków 2007.
- Wallerstein I., *Koniec świata jaki znamy*, Wydawnictwo Scholar, Warszawa 2004.
- Wawrzyniak-Beszterda R., *Co to znaczy być pedagogiem akademickim dzisiaj? Dyskusja panelowa młodych pedagogów*, „Rocznik Pedagogiczny” 2007, t. 30.

SUMMARY

Self-Education and Peer Self-Help Group under the auspices of the Committee of the Academy of Pedagogical Sciences

– fifth anniversary of functioning from the perspective of reflexivity

In the text, we try to present the value and specificity of Self-Education and Peer Self-Help Group operating under the auspices of the Committee of the Academy of Pedagogical Sciences from the perspective of the category of reflexivity.

KEYWORDS: Self-Education and Peer Self-Help Group under the auspices of the Committee of the Academy of Pedagogical Sciences, reflexivity